

Diskusie a polemiky v slovenskej literatúre po roku 1945

Diskusie a polemiky tvoria ako udalosti a uzlové body literárneho života kľúčové fenomény dobových literárnych situácií. Sú manifestovanými príznakmi prechodných období. Sprvu latentné predzvesti zmien vyrážajú na povrch v podobe diskusií, polemík, sporov, zrážok, explózií. V tom spočíva ich výbušný potenciál. V slovenskej literatúre po roku 1945 možno identifikovať viacero významných verejných, inštitucionálne organizovaných, ale aj neinštitucionálnych diskusií a polemík. Vybrali sme päť, vyznačujúcich kľúčové udalosti súdobého literárneho života: (1) Polemiku o anjelských zemiach na pôde literárneho časopisu Elán a denníka Národná obroda v rokoch 1946 – 1947; (2) Diskusie a polemiky okolo II. zjazdu československých spisovateľov v roku 1956, prebiehajúce na inštitucionálnej pôde Zväzu československých a Zväzu slovenských spisovateľov a v podobe časopiseckých polemík; (3) Polemiku medzi Vladimírom Mináčom a Milanom Hamadom v roku 1964 v literárnom týždenníku Kultúrny život; (4) Polemiku medzi Milanom Hamadom a Stanislavom Šmatlákom v Kultúrnom živote v roku 1966 o Válkovej zbierke Milovanie v husej koži; (5) Diskusie z projektu Kritici diskutujú o... o Rudolfovi Slobodovi (1982, 1988) a o Dušanovi Dušekovi (1986) na pôde Zväzu slovenských spisovateľov publikované v časopise Romboid.

Diskusie a polemiky v rokoch 1945 – 1989 majú cikcakovitý charakter. Polemika o anjelských zemiach je poslednou relatívne slobodnou výmenou názorov pred nástupom socialistického realizmu. Diskusie okolo II. zjazdu spisovateľov a polemika medzi Milanom Hamadom a Vladimírom Mináčom znamenajú pokus prekonať meravosť socialistického realizmu ako ideologickej a poetologickej normy. Polemika medzi Milanom Hamadom a Stanislavom Šmatlákom za účasti Miroslava Červenku si kladie základné otázky existenciálnej povahy literatúry. Diskusie v osemdesiatych rokoch znamenajú po znehybnených sedemdesiatych rokoch opatrný pokus o obnovenie istého vnútorného priestoru v rámci meniacich sa dobových predstáv o socialistickom realizme a socialistickej literatúre.

Slovenskú literatúru po roku 1945 chápeme v nadväznosti na uvažovanie Davida E. Wellberyho a Hansa Ulricha Gumbrecht ako širokú, komplexnú prítomnosť. Vybrané diskusie a polemiky sa týkajú základných otázok miesta a funkcie literatúry v spoločnosti a poetiky literárnych textov a vyznačujú miesta zmien v topografii literárneho života medzi rokmi 1945 – 1989. Zároveň vymedzujú v rámci zmien vnútri tejto paradigmy jej úvrate, vnútornú rozľahlosť a peripetie, meandre, plytčiny, rozdiely, rozpory vyplývajúce z odlišných situácií. Diskusie a polemiky boli významným faktorom dobových hodnotových rekonfigurácií, pričom sa pohybovali v apriórne vymedzených rámcoch socialistickej kultúry a literatúry.

Autormi textov, ktoré odznali ako príspevky na kolokviu pri príležitosti storočnice Jozefa Felixa v Ústave slovenskej literatúry SAV v rámci projektov Vega 2/0132/11 a APVV-0085-10 Dejiny slovenskej literatúry po roku 1945 dňa 17. 6. 2013, sú René Bílik, Pavel Matejovič, Fedor Matejov, Zora Prušková a Peter Zajac.

Peter Zajac